

اطلاعات شغلی و شیوه انتقال آن به دانش آموزان

داشتن شغل مناسب از آرزوهای هر نوجوان و جوان به شمار می‌آید و انتخاب شغل را می‌توان از جمله مهمترین انتخاب‌های یک فرد در طول زندگی‌اش دانست. بر اساس دیدگاه‌های مختلف، چه انتخاب شغل را فرایند آنی بدانیم، یعنی بر این نظر معتقد باشیم که انتخاب شغل در یک دوره سنی خاص و بدون پیش‌زمینه خاص اتفاق می‌افتد، و چه انتخاب شغل را فرایندی تکاملی بدانیم، یعنی بر این عقیده باشیم که انتخاب شغل در طول زمان شکل می‌گیرد و سال‌ها طول می‌کشد تا فرد راجع به مشاغل فکر کند، تصمیم بگیرد و به آن اشتغال ورزد، در هر دو مورد برای این که فرد شغلی را انتخاب کند، می‌بایست اطلاعات کافی از مشاغل داشته باشد، اصولاً تصمیم‌گیری بدون داشتن اطلاعات، تصمیمات بی‌پایه و اساس محسوب می‌شود. اما سوال اینجاست که آرایه اطلاعات شغلی را باید از چه دوره و زمانی شروع کرد؟ بیشتر اندیشمندان بر این نظر هستند که باید از دوره نوجوانی و حتی کودکی این اطلاعات شغلی به افراد جامعه منتقل شود. سوال اساسی بعدی این است، این اطلاعات شغلی و حرفه‌ای چگونه و به چه روش و شیوه‌هایی باید به دانش‌آموزان انتقال یابد؟ پاسخ به این سوال بحث اصلی مقاله حاضر است. در این مقاله کوشیده‌ایم، ضمن تعریف اطلاعات شغلی و حرفه‌ای و ضرورت و اهمیت و هدف آن، شیوه‌های آموزش و انتقال آن را به دانش‌آموزان بیان کنیم. منابع کسب اطلاعات شغلی پایان بخش مقاله است. یکی از اصول مهم تعلیم تربیت، اصل فعالیت است (شریعتمداری- 1380- ص 22). بنابراین از میان شیوه‌های انتقال اطلاعات شغلی و حرفه‌ای شیوه‌ای مناسب‌تر است که به فعالیت دانش‌آموزان بیشتر توجه کند. امید است این مقاله مورد توجه و استفاده معلمان و دانش‌آموزان قرار گیرد. ان شاءالله.

تعریف اطلاعات شغلی و حرفه‌ای

اطلاعات شغلی و حرفه‌ای، مجموعه اطلاعاتی است که به افراد کمک می‌کند تا در زمینه تعیین مسیر زندگی شغلی‌شان، تصمیم‌گیری نمایند. این اطلاعات به بررسی دنیای مشاغل و شناسایی خصوصیات شغلی می‌پردازد. اطلاعات شغلی و حرفه‌ای با راهنمایی و مشاوره شغلی و حرفه‌ای ارتباط تنگاتنگی دارد، به طوری که به نظر سوپر (super, 1957) راهنمایی و مشاوره شغلی و حرفه‌ای فرایندی مداوم و پیوسته است که بدان وسیله به فرد کمک می‌شود تا بتواند شغل مناسبی را انتخاب کند، برای آن آماده شود، به آن اشتغال ورزد و بطور موفقیت‌آمیزی به اشتغال ادامه دهد. (شفیع‌آبادی، 1381، ص 16) بنابراین در فرایند راهنمایی و مشاوره شغلی و حرفه‌ای به مراجعان کمک می‌شود، از یک طرف به خودشناسی و از طرف دیگر به حرفه‌شناسی بپردازند. حرفه‌شناسی از طریق اطلاعات شغلی و حرفه‌ای حاصل می‌شود. بنابراین می‌توان گفت اطلاعات شغلی و حرفه‌ای، ابزار مناسب و لازمی برای راهنمایی و مشاوره شغلی است. اطلاعات شغلی و حرفه‌ای مجموعه‌ای کامل از شرایط شغل، انتخاب شغل و تداوم اشتغال موفقیت‌آمیز آن است. معرفی مشاغل و فضای کاری مشاغل، میزان نیاز به آن شغل، شرایط ورود و موفقیت در شغل، میزان تخصص و مهارت مورد نیاز و تغییرات آینده شغلی و حرفه‌ای بخشی از اطلاعات شغلی محسوب می‌شود.

هدف‌های آرایه اطلاعات شغلی و حرفه‌ای

هدف نهایی از آرایه اطلاعات شغلی و حرفه‌ای، کمک به تصمیم‌گیری صحیح مراجعان در زمینه انتخاب و موفقیت در شغل است. از نظر «بائر و روئبر» (Baer and Roeber, 1958) هدف‌های آرایه اطلاعات شغلی و حرفه‌ای عبارتند از (شفیع‌آبادی، 1381، ص 35):

1) مکاشفه:

از طریق اطلاعات شغلی و حرفه‌ای، مراجع به شناخت دنیای مشاغل می‌پردازد و پس از شناسایی خصوصیات فردی به

مکاشفه آن گروه از مشاغل که در انجام آن‌ها موفق‌تر خواهد شد، اقدام می‌نماید. مکاشفه مرحله مهمی در انتخاب و تصمیم‌گیری است، زیرا پس از مکاشفه و بررسی امکانات، انتخاب دقیق‌تر و مناسب‌تر انجام خواهد گرفت.

2) آگاهانند:

آشنا ساختن مراجع با مشاغل متعدد و بررسی امکانات استخدامی می‌تواند در تصمیم‌گیری شغلی و حرفه‌ای حایز اهمیت فراوانی باشد. آگاهانیدن مراجع در زمینه‌های شغلی و خصوصیات فردی انجام می‌پذیرد. یعنی در این مرحله فرد از علایق و استعدادهای خود برای اشتغال آگاه و مطلع می‌گردد.

3) ایجاد انگیزه:

یکی از هدف‌های ارایه اطلاعات شغلی و حرفه‌ای آن است که مراجع به انتخاب شغلی در آینده علاقمند شوند. اگر اطلاعات به طور گام به گام و با توجه به اصول، در دسترس مراجع قرار بگیرد، مراجع به کمک مشاوره به طرح‌ریزی حرفه‌ای اقدام خواهند نمود که سرانجام به انتخاب شغل مناسبی منجر می‌گردد.

4) ادامه اشتغال:

ارایه اطلاعات شغلی و حرفه‌ای حتی پس از انتخاب شغل نیز ادامه می‌یابد و باعث می‌شود فرد در زمان اشتغال کارایی‌اش را افزایش دهد.

اهمیت اطلاعات شغلی و حرفه‌ای

جوامع بشری برای تداوم حیات خود نیاز به نیروی کار دارند. حتی در زندگی انسان‌های اولیه نیز، انجام کار، امری ضروری بوده و امروز نیز کار بخش عمده‌ای از وقت شبانه‌روز ما را به خود اختصاص می‌دهد. اما پیشرفت‌های بشری در تمام زمینه‌ها از جمله علوم، فنون، صنایع و به وجود آمدن تکنولوژی‌های مدرن باعث شده است، انسان‌ها نتوانند همانند گذشته به کاری بپردازند و شغلی را احراز نمایند. به عبارت دیگر انتخاب شغل امری پیچیده و نسبتاً طولانی شده که فرد باید طی برنامه‌ریزی شغلی و سال‌های متوالی و کسب مهارت و یا اطلاعات و تخصص‌های لازم به انتخاب شغل مبادرت ورزد. برای انتخاب شغل، شناخت صحیحی از دنیای مشاغل، شرایط ورود و پیشرفت شغلی، امکانات و فرصت‌های استخدامی امری حیاتی است که ما این‌گونه اطلاعات را از راه اطلاعات شغلی و حرفه‌ای بدست می‌آوریم. بنابراین اطلاعات شغلی و حرفه‌ای موجب می‌شود فرد در تصمیمات شغلی خود تصمیمات منطقی‌تری اتخاذ نماید.

شیوه‌های آموزش اطلاعات شغلی به دانش‌آموزان

شیوه‌های مختلفی برای آموزش و انتقال اطلاعات شغلی و حرفه‌ای وجود دارد. اما می‌توان به دو شیوه کلی آموزش رسمی و آموزش غیررسمی اشاره کرد که به توضیح مختصری از آن می‌پردازیم.

1- آموزش رسمی:

آموزش رسمی عبارت است از آموزش منظم که معمولاً در مدارس و دیگر موسسات آموزشی صورت می‌گیرد. (امان الله صفوی، 1382، ص 12). این آموزش از سطح ابتدایی تا دانشگاه و از آموزش عمومی تا آموزش تخصصی را شامل می‌شود و با اتمام موفقیت‌آمیز یک دوره، فرد به سطوح بالاتر ارتقاء می‌یابد. وزارتخانه‌ها و موسسات دولتی و غیردولتی زیادی در این بخش ارایه این آموزش‌ها را به عهده دارند. در این زمینه انتقال اطلاعات شغلی به دانش‌آموزان بیشتر از طریق آموزش‌های رسمی مدرسه‌ای و کارگاهی و قانونی استفاده می‌شود. این نوع آموزش‌ها عموماً طولانی مدت و هزینه‌بر هستند و با برنامه منسجم از قبل طراحی شده خود، فراگیران را آموزش می‌دهند.

2- آموزش غیررسمی:

آموزش غیررسمی به نوعی از آموزش اطلاق می‌شود که خارج از نظام آموزش رسمی بوده و به صورت پیوسته یا گسسته

از نظر زمان قابل اجرا است. (همان منبع، ص 13). در گذشته آموزش غیررسمی بیشتر متداول بود. اطلاعات و دانش و مهارت‌ها از طریق خانواده و تعدادی نهادهای محدود اجتماعی به صورت سنتی ارایه می‌شد. اما امروزه آموزش‌های رسمی جای آموزش‌های غیررسمی را گرفته است و دیگر شرایط اجتماعی و پیشرفت‌های تکنولوژیکی بشری اجازه نمی‌دهد، افراد آموزش‌های خود را خانوادگی و یا مهارت‌هایشان را از طریق شاگرد-استادی فرا بگیرند. در مجال علمی و آکادمیک، ارزش زیادی برای آموزش‌های غیررسمی قایل نیستند و برای اثبات بلد بودن یک علم یا مهارت باید مدارک آموزش‌های رسمی ارایه نمود. بنابراین آموزش‌های غیررسمی گاهاً وسیله‌ای هستند تا آموزش‌های رسمی آموزش بیننده تداوم یابد. به این معنی که فرد برای به دست آوردن صلاحیت لازم حرفه‌ای از نظر مدرک، دوباره به آموزش رسمی روی می‌آورد.

شیوه‌های انتقال اطلاعات شغلی به دانش‌آموزان

1- مصاحبه و گفتگو با صاحبان مشاغل:

کسانی که در مشاغل مختلف کار می‌کنند، به طور مستقیم می‌توانند اطلاعات شغلی را به دانش‌آموزان و افراد جویای کار منتقل نمایند. این مصاحبه و گفتگو معمولاً در محیط‌های کاری صورت می‌گیرد. در این مصاحبه‌های شغلی باید به چندین نکته توجه کرد. اول این که ممکن است کارمند یا کارگر یا فرد مصاحبه شونده پاسخ‌های عینی ندهد و حتی نوعی اغراق‌آمیز صحبت کند که فرضاً کارش چقدر سخت است و یا چنین و چنان است. در این صورت فقط بخشی از حقیق را بیان کرده است. نکته دوم این است که ممکن است فرد مصاحبه‌شونده، اطلاعاتی دقیقاً از نیاز کشور به این رشته و شغل را نداشته باشد و اطلاعاتش فقط محدود به محل کار و یا منطقه عملیاتی خودش باشد، بنابراین در انتخاب افراد مصاحبه شونده در زمینه شغلی باید دقت کرد و حتی‌الامکان از افراد صاحب اطلاع و منصف باشند، و با شرایط برخورد و آموزش به فراگیران و افراد جویای کار تا حدودی آشنا باشند. به رغم این مشکلات، «صحبت با کارکنان غالباً یک منبع خود اطلاعات است و گاهی اوقات تنها منبع است، زیرا که ممکن است درباره آن حرفه اطلاعات چاپی موجود نباشد. با کارفرمای کارمند هم می‌توان مصاحبه کرد. او قادر خواهد بود به مطالبی که کارمند درباره آن شغل ارایه داده است، بیفزاید.» (بروس ئی شرتزر، ترجمه زندی‌پور، 1369، ص 244). در عین حال باید از صاحبان مشاغل اطلاعات بدست آورد که در مورد شغل خود تعصب و یا نفرت ویژه‌ای نداشته باشند. (ناصر آرا، 1377، ص 54)

2- ارایه واحد شناسایی مشاغل

از این روش بیشتر در دبیرستان یا دانشگاه استفاده می‌شود. در این روش با اطلاع قبلی برنامه‌ای برای شناسایی شغل خاصی، به مدت یک یا چند جلسه تنظیم می‌گردد و از افرادی که در مورد شغل مورد نظر تخصصی دارد دعوت می‌شود با حضور در کلاس و استفاده از ابزار و وسایل کارش، شرکت‌کنندگان را با شغل معینی آشنا سازد. (شفیع‌آبادی، 1381، ص 68) این روش شباهت‌های زیادی به روش قبلی دارد و تنها تفاوت اساسی‌اش این است که فرد صاحب شغل در روش اول در محیط کارش ارایه اطلاعات شغلی می‌نماید، در حالی که در این روش فرد مصاحبه شونده و صاحب شغل به مدرسه یا دانشگاه یا مرکز مشاوره شغلی دعوت می‌شود تا مطالبش را ارایه دهد. حسن هر دو روش اول و دوم این است که دانش‌آموزان شخصاً فرد صاحب شغل را درک می‌کنند و اطلاعات بصورت مستقیم به آنان عرضه می‌شود و با بحث و گفتگو، زوایای پنهان شغل مورد نظر آشکار می‌شود. مدارس و دانشگاه‌ها می‌توانند به تناسب فرصت و امکانات خود از هر دو روش استفاده نمایند و در شرایطی که فرصت کمتر و بودجه کمتری داشته باشند، انتقال اطلاعات شغلی به شیوه ارایه واحد شناسایی مشاغل می‌توانند بیشتر مورد استفاده قرار گیرند.

3- بازدید از مراکز شغلی و موسسات تولیدی و خدماتی:

بازدید از موسسات تولیدی و خدماتی و مراکز شغلی یکی از شیوه‌های مستقیم انتقال شغلی به دانش‌آموزان، دانشجویان

و افراد جویای کار و حتی سرمایه‌گذاران بخش صنعت و خدمات و کشاورزی می‌باشد. به طوری که دانش‌آموزان و دانشجویان و یا افراد جویای کار، بدون واسطه مراحل تولید کالا و یا خدمات را با حضور در یک کارخانه یا مرکز خدماتی مشاهده می‌کنند. فضای کاری و میزان تخصص مورد نیاز را از نزدیک درک می‌کنند. البته این روش برای دانش‌آموزان بیشتر جذاب است. در زمینه بازدیدهای شغلی که برای فراگیران در نظر گرفته می‌شود باید به نکات زیر توجه کرد: 1- مقدمات کار به طور کامل تهیه و فراهم گردد. مثلاً زمان حرکت، وسیله حرکت، مکان مورد بازدید مشخص باشد. 2- قبل از بازدید بحث نظری درباره شغل مورد نظر صورت گرفته باشد و هدف از بازدید به خوبی تبیین شده باشد. 3- پس از بازدید عکس‌العمل‌های دانش‌آموزان در مورد مکان بازدید شده بررسی شده و عقاید نادرست احتمالی فراگیر، اصلاح شود. بطوریکه شاید لازم باشد مجدداً از همان مکان بازدید شود تا اطلاعات به خوبی در ذهن فراگیر جای گیرد (همان منبع، ص 70). بازدید مراکز تولیدی و خدماتی برای سرمایه‌گذاران اقتصادی نیز بسیار سودمند است. زیرا آنان از نزدیک با امکانات اولیه تاسیس یک شرکت یا کارخانه، نیروها و تجهیزات و دستگاه‌های مورد نیاز آشنا می‌شوند و پس از محاسبه توان مالی خود و نیاز سرمایه یک شرکت، نسبت به تاسیس کارخانه و یا یک مرکز خدماتی اقدام می‌نمایند.

منبع: بازار کار